

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΛΑΛΛΟΥΝΗΣ

Ο ΑΝΤΟΝ ΜΠΡΟΥΚΝΕΡ

ΕΝΑΣ ΠΑΡΕΞΗΓΜΕΝΟΣ ΜΟΥΣΙΚΟΣ

Ένας μεγάλος συνθέτης που τόνωμά του πολύ σπάνια συναντάς στο προγράμμα των Συμφωνικών Συναυλιών μας είναι ο Αυστριακός Άντον Μπρούκνερ που, άλλως τε, μόνο την Τετάρτη Συμφωνία του—δσο θυμάμαι τουλάχιστον—έχει γνωρίσει το Αθηναϊκό Κοινό. Έτσι πλέον, κάθε φορά που παίζεται η Τετάρτη αυτή Συμφωνία, βλέπω μ' άπορία στις έπιξηγήσεις του προγράμματος, διακεκριμένους μουσικολόγους μας να έπιμένουν σε κάτι που όηπρβε μιά μεγάλη παρεξήγηση—στο χρόνια του, παρεξήγησης όμως που διαλύθηκε και άνασκειάστηκε από τους κατοπινούς μελετητές του. Και ή παρεξήγησης αυτή είναι πώς τάχα ο Μπρούκνερ, από μέγιστο θαυμασμό στον Βάγκνερ—που ήταν σύγχρονός του και κατά έντεκα χρόνια μεγαλύτερός του—έπηρεάστηκε τόσο βαθειά από κείνον, ώστε σαν οπαδός του, έμετέφερε το δραματικό στυλ του Βάγκνερ στη Συμφωνία» θέλοντας, τάχα να συνεχίση τη Νεογερμανική «Σχολή» του Βάγκνερ στο πεδίο της «άπλυτης μουσικής»—οι έντεκαλοί του τον κατηγορούσαν φανερά δσο ζούσε πώς «μιμείται» τον Βάγκνερ...

Ίσως, αν ρίξουμε μιά ματιά στην προσωπικότητα, στη ζωή, στο περιβάλλον του Μπρούκνερ, θα δούμε πιο εύκολα πώς μεγάλη διαφορά υπάρχει ανάμεσα στο έργο του μεγάλου αυτού Αυστριακού συνθέτη και σ' εκείνο του Βάγκνερ. Σ' ένα μικρό χωριό κοντά στο Λίντς, στο Άνοφέντεν γεννήθηκε ο Άντον Μπρούκνερ—στί 1824—παιδί ενός φτωχού δασκάλου του χωριού που του έδωσε και τα πρώτα μαθήματα μουσικής. Όταν ο πατέρας του πέθανε, πρόωρα, ο Μπρούκνερ, συνέχισε τις μουσικές μελέτες του ως παιδί του κόρου της εκκλησίας του Άγιου Φλόριαν, ενώ συνάμα έργαζόταν ως «βοηθός» του νέου δασκάλου του χωριού που και ως βοηθός του όργανιστά της εκκλησίας και άνεπίσης σε τέτοιο βαθμό τις μουσικές του γνώσεις μόνο του, που δεν άργησε να διορισθ όργανίστας στον καθεδρικό ναό του Λίντς. Μερικά ταξείδια στη Βιέννη, ελάχιστα μαθήματα από μεγάλους δασκάλους της εποχής του—σάν τον Όττο Κίτσλερ—τόν έκαναν να τελειοποιήση έτσι την τέχνη του, ώστε—στί 1867—διωρίσθηκε όργανίστας στην εκκλησία της Αύστρατορικής Αύλης, καθηγητής του Όβελιου της Βιέννης και καθηγητής του Πανεπιστημίου που άργότερα τον άνηγόρευσε επίτιμο διδάκτορα της Φιλοσοφίας. Έως τί 1867, δηλαδή ως την ηλικία των σαράντα τριών έτων, ο Άντον Μπρούκνερ δεν είχε συνθέσει σχεδόν τίποτα εκτός από τους αότισχεδιαμούς του στο Όργανο και

είχε ζήσει μιά ζωή φτωχού χωριάτη, συνεσταλμένος, μαζεμένος στον εαυτό του, άπλός και ταπεινός κι' έτσι άπλός και ταπεινός έμεινε ως το θάνατό του—τόν Οκτώβρη του 1896. Ό σπουδαίος Βιεννέζος μουσικολόγος και κριτικός Μάξ Γκράφ, που είχα την τύχη να γνωρίσω στη Βιέννη πριν από έντεκα πέντε χρόνια, έρεκατά ηλικιωμένο πιά, μου διηγήταν πολλά για τον Μπρούκνερ: «Ήμασταν νέοι κομποδαστές τότε και το βασιλείο μας στις συναυλίες ήταν το «στέε-παρτέε» (δρθες θέσεις στην πλατεία της μεγάλης αίθουσα του Μουσικ-Φεράιν). Ανάμεσα μας, δρθος έπίσης, παρακολουθούσε ένας άντρας που φαινόταν χωριάτης, ντυμένος με το κοντό χωριάτικο παντελόνι, μ' ένα μεγάλο κεφάλι, έντελός έυρισμένο, μ' ένα μέτωπο γεμάτο ρυτίδες. Ήταν ο Μπρούκνερ. Κι' από τον ζέρωμα, δεν θά μπορούσαμε ποτέ να φανταστούμε πώς αυτός ο τόσο άπλός και ταπεινός χωριάτης, που φαινόταν τόσο μακριά άπ' όλον τον κόσμο όλούργα του, ήταν ο δημιουργός τέτοιων κολλοσιακών έργων με τόσο προσωπικό χαρακτήρα... Από κεί, από το «στέε-παρτέε» άκούσαμε μια μέρα την Τετάρτη Συμφωνία του. Έμεις, οι νέοι, ξεφωνίζαμε από ένθουσιασμό, ενώ ο Μπρούκνερ, ανάμεσα μας, δρθος σκούπιζε ταπεινά τί μάτια του. Κι' ενώ έμεις οι νέοι τον λατρεύαμε, ο γέρο Χάνσλικ (διάσημος κριτικός της εποχής), μόλις τελείωνε το πρώτο μέρος της Συμφωνίας, σηκωνόταν κι' έφευγε έπιδεικτικά, για να δείξη, πόσο άπεχθανόταν τη μουσική του Μπρούκνερ... Μά ο Μπρούκνερ δεν έδειχνε πώς άντιλαμβάνόταν τίποτα. Ίσως και να μην του έκανε καμιά έντύποις...»

Αυτός ήταν ο Μπρούκνερ. Άπλός, ταπεινός, συνεσταλμένος, θαυμάζοντας τους άλλους και ποτέ τον εαυτό του. Έγραφε τί έργα του όπακούοντας σε μιά εώωτερη άνάγκη, χωρίς να φαντάζεται ίσως πώς θά μένανε. Πόσο άλλωτοίως χαρακτήρας από την επιβλητική και έπιτακτική μορφή του Βάγκνερ και πόσο άλλοιωτικό το περιβάλλον, ο κόσμος του Μπρούκνερ, από κείνον του κυρίου της Μπάρουντ...

Τις μεγάλες του Συμφωνίες—έννεά εν όλω—άρχισε να γράφη στί πέννητα σχεδόν χρόνια του. Και δεν έχει άφίση έξόν άπ' τις Συμφωνίες του παρά ένα Κουίντέττο Έγγόρδων, τρεις Λειτουργίες, τόν 1500 Ψαλμό, μερικά χορωδιακά έργα και ένα «Τέ-Νέουμ» (Δοξολογία). Η Ένάτη του Συμφωνία είναι το τελευταίο του έργο και έμεινε ήμιτελής. Υπάρχουν μόνο τί τρία μέρη. Με το «άντάτζιο» της Ένάτης του, ο Μπρούκνερ έβρισε—σε ηλικία 72 έτων. Κατά την έπιθυμία του, αντί του 40 μέρους της Ένάτης του, εκτε-

λοβή τη Δοξολογία του. Παράξενη σύμπτωση να τελειώνει κι' αυτή ή «Ενάτη με ένα χορωδιακό φινάλε...

Ός τόσο, όταν πέθανε ο Μπροβκνερ, μ' όλο που τον περιστοιχίζαν πολλοί θαυμαστές, ή μεγάλη παρεξήγησης βαστούσε ακόμα, στην Ίδια τη χώρα που τον γέννησε, όπου μεσουρανούσε ο Μπράμς. Τόν Μπράμς αποθεώνανε και θεωρούσαν συνεχιστή του Μπετόβεν—ενώ ο φτωχός Μπροβκνερ περνούσε για «μιμητής» του Βάγκνερ! Είναι αλήθεια, πως στα τελευταία χρόνια της ζωής του, είχε αρχίσει να αναγνωρίζεται—στα 1894 έδωσαν σειρά από τά έργα του στο Βερολίνο και την Ίδια εποχή, ο Λαμουρέ έδινε στο Παρίσι την Τρίτη του Συμφωνία. Άλλά ο Ίσιος δέν άκουσε ούτε την Πέμπτη, ούτε την Έκτη, ούτε την Έβδομη του, που είναι ένα θαύμα, και μόνο έξη χρόνια μετά το θάνατό του, έπαιξαν στη Βιέννη την Ένάτη του. Και ή «παρεξήγηση» διαρκούσε ακόμα... Κι οι Ίδιοι οι θαυμαστές του, που πίστευαν στη μεγαλοφυία του, ήταν τόσο θαμπωμένοι απ' τη Βαγνερική λάμψη, που βλέπανε το έργο του σαν συνέχεια του έργου του Βάγκνερ!... Ίσως μάλιστα να τον θαυμάζανε ακριβώς γι' αυτό!!

Λίγο-λίγο όμως οι όμιχλες διαλύονταν και το έργο του Μπροβκνερ φαινόταν πιά αυτό που ήταν, άπολυτα Αυστριακό. Ο Ίσιος ο Βάγκνερ, όταν πρωτογνώρισε το έργο του Μπροβκνερ, τον χαρακτήρισε συνεχιστή του Μπετόβεν. Και πραγματικά, ο Μπροβκνερ δέν έχει τίποτα το κοινό με τον Βάγκνερ. Κι' αν χρησιμοποίησε τη μουσική γλώσσα του Βάγκνερ, αυτό, ήταν επόμενο, αφού αυτή ή μουσική γλώσσα ήταν ή «μοντέρνα» γλώσσα της εποχής του. Ο κόσμος—ή πιο σωστά το «Ούρανός»—που δημιούργησε μ' αυτή τη

γλώσσα ο Μπροβκνερ, στεκόταν πολύ μακριά από τον ρομαντικό «ματεριαλισμό» του Μουσικού Δράματος. Ο Μπροβκνερ έχτιζε ήχητικούς ναούς, συμφωνιακές έκκλησιές, πλατείες άρμονικές οικοδομές που είναι γεμάτες από ένα πανθεϊστικό θρησκευτικό αίσθημα. Δέν ήταν ή Μπάδρουντ το άληθινό κέντρο της μουσικής του Μπροβκνερ, αλλά ή έκκλησία, το Όργανο του Άγιου Φλόριαν—το Όργανο μας δίνει το κλειδί για την Τέχνη του Μπροβκνερ. Άπ' το Όργανο ξεκίνησε, και οι Συμφωνίες του, κατά βάθος, δέν είναι παρά τεράστιοι αυτοσχεδιασμοί μεταφερόμενοι από το Όργανο στην όρχήστρα. Το πλάτος της άναπνοής, ή μεγαλειώδης άνάπτυξις, οι δυναμικές, ύπερεντάσεις, ή λάμψεις της ένορχήστρωσης, από το Όργανο προέρχονται. Το Όργανο που τόσο άγάπησε, που πέρασε κοντά του τόσα χρόνια της ζωής του. Κάτω απ' αυτό το Όργανο της Έκκλησίας του Άγιου Φλόριαν κοιμάται τον αιώνο ύπνο του ο Άντον Μπροβκνερ. Εκεί ζήτησε να τον θάψουν.

Θάθελα να προχωρήσω στην άνάλυση της προσωπικότητας και του έργου του Μπροβκνερ, αλλά με σταματάει ή σκέψη πως θάταν ένας χαμένος κόπος: Στόν εύλογημένο αυτόν τόπον που ζούμε, τόσο ο Μπροβκνερ όσο και ο Βάγκνερ είναι άγνωστοι. Γιατί, βέβαια, δέν μπορείς να γνωρίσης το έργο ενός από μιά Συμφωνία μονάχα—που κι' αυτή παίζεται σπάνια—κι' ούτε το άλλο από μερικά—και πάντα τα Ίδια—άποσπάσματα από τα Μουσικά του Δράματα. Άς εύχηθούμε ν' αλλάξουν κάποτε οι καιροί και να ζήσουμε κι' έδω μιά άληθινή «μουσική ζωή». Αυτή που ζούμε τώρα, είναι άλλων παραδία.